

DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2025.37.9>
УДК 316.77: 004.738.5: 32.019.51

Валентина ПОДШИВАЛКІНА

доктор соціологічних наук,
професор кафедри соціології та філософії
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя, Україна

ORCID: 0000-0003-2828-5928
Email: podshyvalkina@hotmail.com

СТАРІ МІФИ ПРОТИ МАЙБУТНЬОГО: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ МЕРЕЖЕВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРІ ВІЙНИ

Анотація. У статті здійснено соціологічний аналіз дискусій у мережевих спільнотах пострадянського простору як важливого елементу сучасної гібридної війни. Показано, як старі радянські міфи та символи відтворюються у цифрових комунікаціях і трансформуються в інструменти ідеологічного впливу, спрямованого проти майбутнього незалежних пострадянських держав. На основі кількісного й якісного аналізу коментарів користувачів у чаті соціальної мережі Facebook, який об'єднує колишніх жителів Латвії, простежено механізми поширення радянських наративів, способи символічної легітимації радянського минулого та формування дискурсу ностальгії. Визначено основні типи висловлювань – демонстративна іронія, критика влади, напад на опонентів, спроби виведення радянських символів за межі російського дискурсу. Доведено, що мережеві комунікації стають ареною протистояння минулого і майбутнього, де радянська міфологія функціонує як зброя інформаційного впливу, спрямована на збереження імперських ідентичностей і підриє довіри до сучасних європейських цінностей. Авторка показує, що в основі маніпулятивних наративів лежить спрощене, лінійне мислення, брак критичності та апеляція до «золотого минулого», що виступає заміном осмислення реального майбутнього. У статті обґрунтовано тезу про необхідність розвитку соціології майбутнього як напряму, що дає змогу аналізувати не лише наслідки минулих соціалізацій, а й потенціали трансформацій у ціннісно-культурному просторі пострадянських суспільств. Результати дослідження свідчать, що інформаційні платформи виконують роль не просто каналів обміну думками, а механізмів ідеологічної репродукції, через які минуле перешкоджає утвердженню модерних і демократичних орієнтирів. Особливу увагу приділено ролі онлайн-дискусій у відтворенні ідентичностей, заснованих на колективній пам'яті, та способах їх трансформації під впливом воєнного досвіду. Отримані результати можуть бути використані для подальшого дослідження впливу цифрових комунікацій на формування суспільної свідомості у кризові періоди. Гібридна війна постає не лише як збройна, а й як комунікативне протистояння – боротьба за інтерпретацію майбутнього.

Ключові слова: гібридна війна, радянські міфи, інформаційні наративи, соціалізація, соціологія майбутнього.

Valentina PODSHYVALKINA

Dr of Sciences in Sociology, Professor,
Department of Sociology and Philosophy,
Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

OLD MYTHS AGAINST THE FUTURE: A SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF NETWORK COMMUNICATION IN THE POST-SOVIET SPACE

Abstract. *This article provides a sociological analysis of discussions in online communities in the post-Soviet space as an important element of modern hybrid warfare. It shows how old Soviet myths and symbols are reproduced in digital communications and transformed into instruments of ideological influence directed against the future of independent post-Soviet states. Based on a quantitative and qualitative analysis of user comments in a Facebook chat group that brings together former residents of Latvia, the article traces the mechanisms of spreading Soviet narratives, ways of symbolically legitimizing the Soviet past, and the formation of a discourse of nostalgia. The main types of statements have been identified: demonstrative irony, criticism of the authorities, attacks on opponents, and attempts to remove Soviet symbols from Russian discourse. It has been proven that online communications are becoming an arena for confrontation between the past and the future, where Soviet mythology functions as a weapon of informational influence aimed at preserving imperial identities and undermining trust in contemporary European values. The author shows that manipulative narratives are based on simplified, linear thinking, a lack of criticality, and an appeal to the "golden past," which serves as a substitute for understanding the real future. The article substantiates the thesis about the need to develop the sociology of the future as a field that allows analyzing not only the consequences of past socializations, but also the potential for transformations in the value-cultural space of post-Soviet societies. The results of the study show that information platforms serve not only as channels for the exchange of ideas, but also as mechanisms of ideological reproduction, through which the past hinders the establishment of modern and democratic values. Particular attention is paid to the role of online discussions in the reproduction of identities based on collective memory and the ways in which they are transformed under the influence of war experience. The results obtained can be used for further research into the impact of digital communications on the formation of public consciousness in times of crisis. Hybrid warfare is not only an armed conflict, but also a communicative confrontation – a struggle for the interpretation of the future.*

Keywords: *hybrid warfare, Soviet myths, information narratives, socialization, sociology of the future.*

Постановка проблеми. Територію колишнього СРСР після розпаду радянського союзу звикли називати пострадянським простором. Важливою його властивістю був великий вплив РФ на країни, що його складають. Але за останні три десятиліття насамперед зменшується демографічний вплив Росії на сусідні країни, зокрема, Україну. Так, частка росіян в структурі населення України зменшилась з 21,1%, у 1989 році до 17,3% у 2001 році. А за оцінками у 2021 році чисельність росіян скоротилася приблизно до 3,559 мільйонів тобто до 8,6%, серед яких громадяни РФ склали 170 тис., або менше 5%. Але в той же час МЗС РФ наполягає на тому, що зараз в Україні проживає близько 6 мільйонів росіян, що майже вдвічі перевищує українські оцінки за 2021 рік. Без жодних сумнівів у російському варіанті їхні лави поповнюються за рахунок тих, кого десятиліттями русифікували, створюючи ілюзію значної чисельності росіян загалом та в Україні зокрема. Окрім того, цей вплив зменшується за рахунок падіння популярності російської мови у багатьох країнах колишнього СРСР, зокрема в Україні, завдяки образу російської мови як мови агресора.

Гібридна війна проти України ґрунтується на горезвісній тезі транскордонного захисту російськомовного населення, яка не витримує критики як із точки зору дотримання міжнародного права, так і з погляду реального стану справ [5]. Інформаційна війна як частина гібридної війни сьогодні діє як ком-

плексна система, в якій мережеві спільноти діють як активні агенти, які розповсюджують наративи, дезінформацію та контрнаративи. Розвиток мережевих платформ призводить до швидкості і масштабування впливу, перетворюючи онлайн-дискурс на ключовий елемент інформаційної війни [9]. Якими б не були соціальні мережі професійними чи за іншими інтегресами, багато з них на пострадянському просторі стають ареною для обговорення радянських міфів.

Радянська міфологія – це сукупність міфів, ідеологій та символів, які використовувалися радянською владою для легітимізації свого правління та формування суспільної свідомості. Вона заміняла традиційні релігійні вірування, створюючи «героїчні» історії про вождів революції, а також «ворожі» образи буржуазії та капіталізму. Крім того, нав'язувала утопічні уявлення про майбутнє.

Аналіз наукової літератури. Проблематика інформаційних впливів і маніпуляцій у пострадянському просторі перебуває у фокусі сучасних соціологічних, комунікативних і культурологічних досліджень. Питання функціонування радянських міфів та інформаційних наративів у сучасних умовах гібридної війни розглядаються у працях українських та зарубіжних науковців, зокрема О. Левченко, Ю. Дмитренко [3], Г. Яворської [5], І. Краснодемської, В. Калініченко, С. Марченко [11], Н. Потапчук [4], які аналізують трансформацію ідеологічних конструкцій у цифровому середовищі. У дослідженнях Л. Афанасьєвої, І. Бук-

реєвої, Л. Глинської, Н. Глебової, І. Чичановського [1; 2; 6] проаналізовано ситуації виникнення і розповсюдження деструктивних чуток та виявлення ефективних правових практик протидії їм у багатокультурних міських громадах.

Виклад основного матеріалу. Можна вказати на дві альтернативні лінії міфологізації щодо радянського періоду або – його розвінчання, або його ро-

мантизація. Романтизацію культивують старіючі вікові когорти, ті, хто втратив добробут або статус, або просто виявився емоційно дестабілізований внаслідок зникнення звичної обстановки, і, нарешті, ідеологічні очікування та особисті розрахунки не виправдалися в нових умовах.

Таблиця 1. Види висловлювань на публікацію про появу іграшки радянських часів на Центральному ринку

Тема висловлювання	Висловлювання	Кільк. лайків
Демонстративна ір	«Какой классный Чебурашка. Нужно себе купить»	33
	«Какой хорошенький !!Чем он провинился? Дети его очень любят, ушки такие мягкие, пушистые»	12
Спроби виведення образу Чебурашки за межі російського нарративу	«Родина Чебурашки поставляла в Советский Союз апельсины. И это резко сужает круг поиска, потому что в 1960-е годы (в тот период, когда Успенский писал свою повесть) были только три страны, откуда ввозили апельсины. Это Куба, это Марокко и это Израиль. Так чем провинился "иностраный" чебурашка?»	22
	«Видно некоторые людишки в детстве апельсины не ели, а Чебурашка в ящике с этим добром приехал»	5
	«ну давайте откажемся от немецкой техники? Или от Японской (вспомнив все ужасы творимые некоторыми людьми этих стран). Обычная плюшавая игрушка в чём виновата?»	21
	"А что будем делать с борщом? Вроде как украинский, а если все-таки русский? " Если с картошкой, то русский! До Петра I в Российской империи картошки не было»	12
Нападки на опонентів	«Вроде как Ланга (активная выступающая против руссификации) родилась после времён депортаций, но с её манией строчить жалобы, меня мучают сомнения, не она ли тогда жила и строчила жалобы на сородичей, а потом их депортировали ...»	39
	«может у неё (у Ланге), как у кошки девять жизней? И в каждой из них она непременно гадит»	9
	«Жить веселей, когда смотришь как взрослые тётки борются с игрушками»	37
	«Радоваться нужно, что ставится Латвийский флаг-патриотично!, а не чужесранный» (подразумевается украинский флаг, который широко распространён в Латвии в знак поддержки)»	12
	«Хосподи! Дурдом! Всеми любимый Чебурашка ВДРУГ стал причиной раздора! Смех да и только!»	16
	«Повезло продавцам Чебурашек. Сейчас поймают волну и срубят денег. Хагги Ваги отдыхает.»	23
Критика місцевої влади	«Аж тошнит от идиотов. Так и хочется спросить: «Чем тебе , чмо, добродушный Чебурашка насолил?»	21
	«Пля! Епа! Всему миру надо дать инструкции как правильно бороться с плюшевыми игрушками! Люди, где же это видано подобное?!?»	13
	«Так всегда бывает. Когда правительство ничего не может сделать для своего народа, начинаются националистические разборки и стравливание людей».	23
	«А чем заменить, если Спридитыса в продаже нет или он стоит пол зарплаты?»	5
	«Дибиллизм, прицепились к этой милой игрушке, у меня сын без чебурашки спать не ложится и играет с ней, а дочка без панды»	5
	«Больше нечем заняться, так и хочется сказать другие слова, не к чему прицепится, правильно, у нас же Латвийских игрушек нету, все импортное, все заводы и фабрики расхучили, для кого жирные годы в 90ых,а для кого родители без денег и без работы остались, потому что все распродали и позакрывали, а людей подзад коленом, без компенсаций, чебурашка им мешает»	16
«зато в Евросоюзе. Он всё дал - и прекрасную работу, и свободу, которой не было в Союзе, и зарплату, и заботу о стариках и детях, и бесплатное образование, и европейскую медицину и пр., и пр., и пр.пр., и пр».		

	«это генетика, возможно его прадедушка бегал с маузером по деревне и именем революции мародёрничал у крестьян, сам-то тоже не пригодился в другом качестве))»	6
	«Чебурашка оккупант... а этот Отто, не заметил что половина рынка зацаннанных, облёванных бомжей с целым букетом болезней? Нариков-гопников не заметил?»	4 8

Таблиця 2. Види висловлювань на публікацію про зняття вистав російською мовою у Ляльковому театрі під час російської агресії в Україні

Тема Висловлювання	Висловлювання	Кільк. лайків
Демонстративна	«Боже, а в чем была пропаганда?! В защитном окрасе крокодила Гены? В ушах-локаторах Чебурашки?» И вообще: у нас же запрещено смотреть российские СМИ, откуда сведения о том, какая в РФ пропаганда? «Всё, что нужно знать о героях нашего детства. Не модно? Советских мультики учили нас мудрости»	3
	«В театре восхитительная русская труппа. Каждый спектакль как жемчужина. Сердце разрывается от таких новостей»	12
	«Да что же это творится.? Русско-говорящие дети-это что же не дети? В чем виноваты дети? В том что они родились в стране абсурдов? «Если бы не эта информация, то даже не знал бы об использовании "военного чебурашки", а витал-бы в своих детских воспоминаниях об этих героях. Но Вы мне открыли глаза и правду!!! 😊)))))))))). А что с книгами будем делать, с информацией в интернете, фильмах в интернете? Что будем делать с ними, господа? А если крокодил "не Гена", то можно? А Чебурашка, или я уже подразумеваю, что любая картинка с Советского мультика (даже не Российского), на детской майке это будет считаться как? И я так понимаю, это уже не шутка это уже "Горе от ума" или от его отсутствия. Ну, если уже Чебурашка на них страх наводит...»	11
	Гена, а нет ли в этом антисемитизма? Я всё-таки из Израиля приехал» «Чебурашка вообще-то был либо из Марокко, либо из Израиля, поскольку прибыл в коробке с апельсинами»	20 12
Критика місцевої влади	«Боже, зачем ты дал власть и не дал мозгов этим идиётам» «это не Бог им дал власть;) Бог с народом, а во власти какие-то не очень умные, бесчувственные и странные люди...»	8
	«Может лучше снять столь "одарённое" руководство театра, чтобы не страдало ерундой, смешивая политику со всем остальным.»	3
	«Вот если честно - до позавчера - ничего не слышал о Чебурашке в пропаганде. Сегодня – половина активных пользователей ФБ - успела об этом сказать. Можно сказать, что "Чебурашка взорвал латвийские соц.сети!" Благодаря мин.культы и особо одаренным личностям в руководстве театра - теперь Чебурашка в образе Че Гевары на веки вечные!»	5 5
	«Какая нахрен пропаганда! Вы сами и есть пропаганда (обращение к тем, кто затеял убийство театра для русскоговорящих детей)»	
	«Сука, причем дети?, сколько русскоговорящих детей, они виноваты?, вы политики попутали все берега. Интересно чем все это закончится? Всему есть начало и КОНЕЦ, Широко и быстро шагать начали, как- бы штаны не порвались.»	5
	«Если нац. дебилы боятся даже Чебурашку, то скоро к такому "гос-ву" прибежит маленький пушной зверёк – писец называется!».	13
	Печально, но благодаря идиотам Латвия превращена в страну абсурда и вероятно на очень долгие года»	16
«Убрать надо все, что прикасалась рука России, дома, театры, магазины, предприятия, дороги, все уничтожайте. И с чем вы останетесь? Конечно всё под контролем у Бога. Больше хауса , быстрее всё закончится. Правительство знает, что им осталась мало времени, они сбегут. А вот граждане, кото-	9 3	

	рые в ненависти живут, куда им бежать, когда придёт Россия. А РОССИЯ придёт! Какой тупизм,30 лет ничего не делали, а сейчас борьба с героями нашего детства!!Их в правительство специально из дурдома вытащили?! Конченые вам не долго осталось глумится. Слава чебурашке» «Я просто в шоке. Маразм крепчает» «Ну это ожидаемо, просто звенья одной цепи....» «Да.....не ту страну назвали Гондурасом.....» «Они там совсем е...нулись...»	8 16 4 19
Пряма дезінформація	«А я думаю, что до тех пор, пока о русскоязычных будут "вытирать ноги", такая ситуация будет во всем... Книги, памятники, образование-стоит задуматься, что происходит, и кому это НА руку....». «да всем известно кому это на руку, вот как это исправить?» «Так и до сожжения книг недалеко, а до нацизма – близко». А книги будем сжигать! Инквизиция в действии. Маразм крепчал...» «Да, это что-то напоминает. Это уже было... Некоторое время назад» «На Украине уже жгут русские книги»	3 1 6

У сучасність включені соціальний статус майбутнього, ставлення до нього людей та їх поведінка у соціальному просторі. Майбутнє у соціології – це не просто час після сьогодення, а соціальний конструкт, який розглядається через призму цінностей, очікувань та соціальних дій. Його аналізують у рамках теорій соціальних змін, соціальної дії, а також у рамках самостійної галузі – «соціології майбутнього». Це поняття вивчає образ майбутнього, соціальний статус майбутнього і те, як сприймають і будують своє майбутнє, що робить його важливою соціологічною категорією. П. Штомпка виділяє суспільства, орієнтовані або на минуле, або та майбутнє.

Деякі проблеми легко проглядаються щодо конкретного випадку. Об'єктом нашого дослідження були тексти чату на ФБ у назві якого є назва столиці Латвії та її жителів. В основному у чаті представлені відносно нейтральні фото міста різних часів, історичні нариси, але іноді з'являються й відверто прорадянські фото та тексти. Вибір чату обумовлений тим, що він зроблений колишнім жителем СРСР, який виїхав із Латвії 33 роки тому та мешкає в іншій країні поза межами колишнього СРСР. Крім того організатор чату проголошує відкрито свою позицію підтримки ідей щодо СРСР, а учасники сайту мають досвід життя в Радянській Латвії, але деякі проживають тепер у інших країнах. Загалом у групі 61,2 тис. підписників. Сам організатор чату зробив 33 публікації за повних два роки, зокрема 17 у 2023 році та 16 у 2024 році.

Зазначимо, що Латвія – одна з країн, яка підтримує Україну, приймаючи понад 40 тис біженців, надаючи медичну допомогу пораненим українським військовим у своїх шпиталях та санаторіях, направляє гуманітарну допомогу військовим та цивільним, у тому числі транспорт, пожежні машини, продукти харчування. У Латвії в школах навчаються близько 4000 дітей з України. Незважаючи на це, приблизно 1862 дитини, що становить близько 30% від загальної кількості українських дітей, не зараховано до

латвійської системи освіти, а навчаються віддалено в українських школах.

У цій країні росіяни становлять 24% від усього населення і 34% від населення столиці. У той же час у сусідній Литві тільки 5% росіян. Відомо, що країни Балтії, як і Україна, багато років були привабливими місцями проживання для відставних військових і для працюючих на Крайній Півночі. Понад 35 тисяч російських громадян перебуває на території Латвії, серед них більшу частину складають корінні жителі, які найчастіше приймали громадянство РФ з економічних причин, а саме – отримання пенсії у більш ранньому віці та більшому обсязі з урахуванням стажу роботи у регіонах із високими зарплатами поза межами Латвії (Крайня Північ, Далекий Схід або за кордоном).

Ми взяли для аналізу кількісні показники: чисельність учасників дискусії, що підтримали публікацію; кількість тих, хто залишив свій коментар або коментарі; кількість тих, хто поширив інформацію. Окрім того ми проаналізували дві найбільш розгорнуті дискусії щодо фото та тексту самого організатора чату, пов'язані з міфом про щасливе радянське дитинство. У двох сюжетах із великою чисельністю дискусій йшлося про іграшки та вистави про героїв книжки та мультиплікаційного фільму «Крокодил Гена та його друзі».

У середньому за два обраних роки на один пост організатору чата було 137,9 лайків або підтримки, при цьому максимальна підтримка 847 лайків у 2024, мінімальна – 6 лайків у 2023. Середня кількість учасників обговорення на один пост була 67 реплік у обговоренні та 17 випадків поширення інформації. Можна говорити, що пасивна підтримка вдвічі перевищує активну участь у дискусії. Розповсюдження текстів становить одну десяту частину від усіх реакцій на пост. Ця тенденція особливо показова, якщо мова йде про поширення інформації. Разом з тим лайки та інші знаки підтримки самі по собі виражають ознайомлення з ідеями посту.

Поява фото з іграшкою Чебурашка на Центральному ринку поряд із національним прапором обурило одного з членів чату. Організатор чату надрукував фото та негативний коментар на подію. Ця публікація привернула увагу 462 членів чату, які поставили лайки, 197 осіб взяли участь в обговоренні і 68 поширили інформацію. У відсотках співвідношення було наступним: 9% членів чату поширили інформацію, 28% взяли участь у дискусії та 64% підтримали лайками. У таблиці 1 представлені види висловлювань на публікацію про появу іграшки радянських часів на Центральному ринку поряд із латвійським державним прапором у період російської агресії проти України, та кількість їхньої підтримки іншими учасниками дискусії. Висловлювання приведені на мові оригіналу та у авторській орфографії.

Іншим приводом для дискусії стало повідомлення про відміну вистави про Крокодила Гену та його друзів російською мовою та про зняття з репертуару вистав російською мовою у Ляльковому театрі. Рішення директора театру було продиктовано як загрозами з боку Росії на адресу країни, так і переходом навчання у всіх школах на латиську мову. Але при цьому залишаються школи національних меншин, зокрема, дві українські школи. Усього відреагували лайками 183 осіб (50%), 130 взяли участь у дискусії (35%) і 55 осіб переслали інформацію іншим (15%). У таблиці 2 наведені види висловлювань на публікацію про зняття вистав російською мовою у Ляльковому театрі під час російської агресії в Україні, а також кількість лайків підтримки судження у часи російської агресії проти України. Висловлення приведені на мові оригіналу та в авторській орфографії.

Дослідження підтверджує, що у російськомовних чатах превалює грубий дискурс [10], замах на гідність опонентів [11], ігнорування сучасного контексту. Відомо, що радянські міфи широко використовують різні символи. Образ Чебурашки виводиться у такий самий символ.

На наш погляд, обговорення в чатах на пострадянському просторі стають ареною протистояння сучасності та минулого. Іграшки та дитячі спектаклі завжди виступають частиною процесу соціалізації. Образи дитячої літератури, зокрема Чебурашки та Крокодила Гену як радянські символи використовуються у сучасній внутрішній політиці рф та продовжують існувати у наративах учасників дискусії, що підтверджує тезу про використання історії як зброї у сучасних пропагандистських наративах рф [3; 11].

Ми виокремили чотири характерні типи висловлювань учасників дискусії щодо появи Чебурашки на Центральному ринку, а саме, демонстративна іронія, нападки на опонентів, спроби виведення образу Чебурашки за межі російського наративу, критика місцевої влади.

Одними з реакцій в обговоренні були спроби перейти на іронію або вивести образ Чебурашки та Крокодила Гену за межі російського дискурсу в містя, з яких нібито були герої епопеї привезені. Завдяки іронії робиться спроба зменшити гостроту теми в

умовах російської агресії проти України та відкритих загроз на адресу країн Балтії з боку рф. Але найбільш вираженими є нападки на опонентів та владу. У деяких випадках лунали прямі погрози на їхню адресу. Все це свідчить про неготовність прийняти бойкот російської культури учасниками обговорення у зв'язку з відкритою агресією проти деяких пострадянських країн або прямих загроз з боку рф. Наші дані підтвердили також тезу про те, що російська пропаганда в країнах Балтії спрямована на посилення недовіри до уряду [8].

Ми виокремили три характерні типи висловлювань учасників дискусії щодо зняття російськомовних вистав у Ляльковому театрі, а саме, демонстративна іронія, критика місцевої влади, пряма дезінформація. Остання заслуговує на увагу, оскільки використовується відверта брехня, що спрямована на очорнення майбутнього заради збереження радянських міфів.

Таким чином, зауважимо спроби приниження ролі мистецтва у формуванні особистості та підтримку учасниками дискусії спрямованості на минуле проти майбутнього. Іншими словами, мережева співдружність поширює наративи, що сприяють перенесенню на майбутнє сумнівного досвіду минулого.

Аналізуючи самі висловлення, можна стверджувати, що записи в чаті будуються на загальних сумнівних твердженнях поза суб'єктивним досвідом (за винятком деяких висловлювань). Це підтверджується наявністю канцеляризмів та російської фені, безапеляційністю висловлювань. Це означає, що немає особистого досвіду переживань, а повторюються старі міфи. Крім того, слід зазначити лінійність мислення, необґрунтовані узагальнення, перебільшення, віртуалізацію, повторення стереотипів, орієнтацію на класичну парадигму з об'єктивністю знання і невизнанням контексту.

Крім того у дискусії використовуються техніки замаху на людську гідність, неповага до особистості іншого, образливі випадки проти незгодних, зневага до влади та мови, повна відсутність культури спілкування.

Головна ідея дискусії – економіка важливіша за гуманітарні проблеми інших культур. Крім того, слід відмітити агресивне неприйняття змін та відсутність конструктивного критичного дискурсу. Сьогодні російський світ говорить і від імені всіх тих, чії нащадки були зрусифікованими під виглядом розвитку мови міжнаціонального спілкування. Дуже помітні спроби виправдати чи не помічати загроз із боку рф. Інакше кажучи, бачимо небажання переучуватися і бути відповідальними за дії об'єкта ідентифікації, не помічати, що поняття «радянський» транслює рецепти простого і передбачуваного життя в колективі в часі, що зупинився.

Висновки і пропозиції. Одним із позитивних підсумків проведеного дослідження є думка жінки, яку підтримали 21 учасник дискусії, а саме: «Нам публікують те, що ви готові обговорювати. Не кидайте коментарі, не лайкайте. Дайте їм завдання залучити

Вас до інших актуальностей. Все просто. Вас годують – Ви їсте. Перестаєте – шукають заміну, або в кормі, або в споживачі ... сумно ... але час прокинутися!»

Нагадаємо тезу Елвіна Тоффлера: «Безграмотними у 21 столітті будуть не ті, хто не вміє читати і писати, а ті, хто не вміє вчитися, розучуватися та переучуватися». Іншими словами, йде боротьба між тими, хто залишився зі старими знаннями, та тими, хто зробив крок уперед, перевчився, набув навичок, що відповідають новим уявленням, і діє в сучасних умовах. Насамперед йдеться про зміну методології пізнання, для якого характерна довіра не тільки до загального, але й до унікального та приватного. Існує надмірна довіра до знання, яке доступне абсолютному спостерігачеві, до пошуку відповідей на запитання «Чому?» або інтерес до детермінації минулим, та ігнорування пошуку відповідей на запитання «Що це?» і «З якою метою?». Отже, детермінація майбутнім – це методологічна основа, що суперечить просуванню застарілих радянських міфів. Сьогодні ми можемо констатувати факт світоглядного протистояння старих радянських міфів сучасним пошукам розуміння майбутнього.

Проведене дослідження підтверджує, що російські наративи прописуються найбільш зухвало, образливо та зневажливо. Особливістю соціальних мереж є те, що автори включаються в дискусію з будь-якої точки світу, вони можуть жити далеко від столиці Латвії, зі своїми «невдоволеннями» тим, що давно далеко від них. Горизонтальні зв'язки – ключова стратегія комунікацій. І в цьому чаті ми бачимо домінування старих міфів щодо соціалізації молоді та її майбутнього.

Таким чином, гібридна війна проти України та пострадянських країн включає експлуатацію старих радянських міфів, спрямованих проти майбутніх альтернативних напрямків розвитку. Мережеві спільноти стають тим середовищем, де прокручуються сумнівні тези про перевагу СРСР та Росії. Для України російсько-українська війна – це війна за майбутнє своєї держави, свого національного розвитку, отже, і проти усіх проявів російської пропаганди.

1. Аналіз та класифікація чуток. *Проект ІСС-Україна «Боротьба з чутками»*. Мелітополь, 2021. 20 с. URL: <https://surl.li/wzewjm>
2. Афанасьєва Л.В., Глебова Н.І., Андрющенко А. Орієнтація користувачів у медіапросторі та довіра до інфомедійних джерел: соціологічний аналіз. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. Вип. 94., 2022. С. 111–117.
3. Левченко О.П., Дмитренко Ю.В. Специфіка дискурсу ворожої пропаганди. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. Вип. 24. С. 155–159.
4. Потапчук Н.Д. Результати емпіричного дослідження проблеми протидії чуткам в умовах надзвичайної ситуації. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*.

Серія: психологічні науки. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2017. № 1 (6). С. 147–161.

5. Яворська Г. М. Гібридна війна як дискурсивний конструкт. *Стратегічні пріоритети. Серія: Політика*. 2016. № 4. С. 41–48.
6. Afanasieva Lyudmila, Hlebova Natalia, Bukrieva Iryna, Glyns'ka Lyudmila, Chychanovskyi Ihor. Rethinking destructive rumors as a legal means of solving the problems of intercultural interactions. *Cuestiones politica*. 41 (78), 2023. Pp. 246–254. URL: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/40593/46257>
7. Daniel de Torres Barderi. *Antirumours handbook*. Council of Europe, 2018. 86 p.
8. Morkunas M. Russian propaganda in Baltics: Does it really work? *SSRN Electronic Journal*. 2022. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4018976>
9. Marigliano R., Hui Xian Ng L., M. Carley K. Analyzing digital propaganda and conflict rhetoric: a study on Russia's bot-driven campaigns and counter-narratives during the Ukraine Social Network Analysis and Mining. 2024. 14:170 <https://doi.org/10.1007/s13278-024-01322-w>
10. Treyger E., Williams H-J, D'Arrigo A. Measuring the Reach of Russia's Propaganda in the Russia-Ukraine War. *Research Summary Published*. May 23, 2025. URL: https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RBA3450-2.html
11. Krasnodemska I., Kalinichenko V., Marchenko S., Ostapchuk O., Sonechko O. History as a weapon: narratives and propaganda in the Russo-Ukrainian war. *Amazonia Investiga*. 2024. 13(81). Pp. 98–107. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2024.81.09.7>

References

1. *Analiz ta klasyfikatsiia chutok* [Analysis and classification of rumors]. (2021). *Proekt ISS-Ukraina «Borot'ba z chutkami»*. Melitopol'. 20 p. URL: <https://surl.li/wzewjm> (in Ukrainian).
2. Afanas'ieva L.V., Hlebova N.I., Andriuschenko A. (2022). *Oriientatsiia korystuvachiv u mediaprostori ta dovira do infomedijnykh dzherel: sotsiologichnyj analiz* [User orientation in the media space and trust in infomedia sources: sociological analysis]. *Sotsial'ni tekhnologii: aktual'ni problemy teorii ta praktyky*. Vyp. 94. Pp. 111–117. (in Ukrainian).
3. Levchenko O.P., Dmytrenko Yu.V. (2022). *Spetsyfika dyskursu vorozhoi propahandy* [Specifics of hostile propaganda discourse]. *Zakarpats'ki filolohichni studii*. Uzhhorod: Vydavnychyj dim «Hel'vetyka». T. 2. Vyp. 24. Pp. 155–159. (in Ukrainian).
4. Potapchuk N.D. (2017). *Rezultaty empyrychnoho doslidzhennia problemy protydii chutkam v umovakh nadzvychajnoi sytuatsii* [Results of an empirical study of the problem of countering rumors in emergency situations]. *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*.

- Seriia: psykhologichni nauky*. Khmel'nyts'kyj: Vyd-vo NADPSU. № 1 (6). Pp. 147–161. (in Ukrainian).
5. Yavors'ka H.M. (2016). *Hibrydna vijna iak dyskursyvnyj konstrukt* [Hybrid war as a discursive construct]. *Stratehichni priorityty*. *Seriia: Polityka*. № 4. Pp. 41–48. (in Ukrainian).
 6. Afanasieva Lyudmila, Hlebova Natalia, Bukrieieva Iryna, Glyns'ka Lyudmila, Chychanovskyi Ihor. (2023). Rethinking destructive rumors as a legal means of solving the problems of intercultural interactions. *Cuestiones politica*. 41 (78). Pp. 246–25. URL: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/40593/46257>
 7. Daniel de Torres Barderi. (2028). *Antirumours handbook*. Council of Europe. 86 p.
 8. Morkunas M. (2022). Russian propaganda in Baltics: Does it really work? *SSRN Electronic Journal*. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4018976>
 9. Marigliano R., Hui Xian Ng L., M. Carley K. (2024). Analyzing digital propaganda and conflict rhetoric: a study on Russia's bot-driven campaigns and counter-narratives during the Ukraine Social Network Analysis and Mining. 14:170. <https://doi.org/10.1007/s13278-024-01322-w>
 10. Treyger E., Williams H-J, D'Arrigo A. (May 23, 2025). Measuring the Reach of Russia's Propaganda in the Russia-Ukraine War. Research Summary Published. URL: https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RBA3450-2.html
 11. Krasnodemska I., Kalinichenko V., Marchenko S., Ostapchuk O., Sonechko O. (2024). History as a weapon: narratives and propaganda in the Russo-Ukrainian war. *Amazonia Investiga*. 13(81). Pp. 98–107. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2024.81.09.7>

Отримано редакцією журналу / Received: 29.10.25
Прорецензовано / Revised: 08.11.25
Схвалено до друку / Accepted: 10.11.25